

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSEK ZA RUSINISTIKU
Datum: 24. 3. 2025.
Mesto: Novi Sad

Prešovská univerzita v Prešove
Filozofická fakulta
Prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA
Ul. 17. novembra 1, 080 78 Prešov
Slovenská republika

OPONENTSKÝ POSUDOK

K VYMENÚVACIEMU KONANIU DOC. PHDR. ANNY PLÍŠKOVEJ, PHD. ZA PROFESORKU

Doc. PhDr. Anna Pliškovú, PhD. ako vysokoškolskú učiteľku poznám vyše 25 rokov, od začiatkov rozvoja rusinistiky na Prešovskej univerzite v roku 1998. Počas tohto obdobia sa vypracovala na uznávanú odborníčku v oblasti rusínskeho jazyka a kultúry nielen v európskom kontexte, ale aj širšie, pretože jej vedecké práce boli publikované aj v Spojených štátoch amerických, Číne či v Japonsku.

Svoju pedagogickú a vedeckovýskumnú činnosť doc. Plišková zasvätila rusínskemu jazyku, najmä rozvoju normotvorby a opisu niektorých jazykových rovin. Ako prvá rusinistka sa začala venovať funkčným sféram rusínskeho jazyka, derivatológii a najmä implementácii rusínskeho jazyka na Slovensku v kontexte Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov a Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín. V tomto kontexte sa zúčastňovala pracovných stretnutí s členmi expertného výboru Rady Európy, cieľom ktorých bolo zisťovať a preverovať stupeň implementácie rusínskeho jazyka na Slovensku v nadväznosti na obsah implementačných správ, ktoré v trojročných cykloch predkladá každá signatárska krajina charty jazykov Rade Európy. Aj na základe týchto aktivít Annu Pliškovú vnímam omnoho komplexnejšie, t. j. nielen ako odborníčku na rusínsky jazyk, ale aj na praktické aspekty jeho používania v nadväznosti na domácu a medzinárodnú legislatívu. S jej menom je takisto späté etablovanie rusínskeho jazyka na Slovensku nielen v školskej, masmediálnej a literárnej sfére, ale aj v iných, oficiálnych sférach – úradnej, administratívnej, ale aj v cirkevnej, čo je doložené tak prekladateľskou činnosťou do rusínskeho jazyka pre štátne a verejné inštitúcie, ktoré majú zákonnú povinnosť implementovať rusínsky jazyk v obciach s 15%-ným zastúpením rusínskeho obyvateľstva, ako aj konzultatívnou a posudzovateľskou činnosťou prekladov cirkevných textov do súčasného rusínskeho jazyka.

(1) Pedagogická činnosť. Pedagogická činnosť Anny Pliškovej je bohatá, rozsiahla, a širokospektrálna. V rokoch 1999 – 2006 viedla prakticky všetky semináre a cvičenia z rusínskeho jazyka, hodiny komunikatívnych zručností, štylistiky a rétoriky rusínskeho jazyka; vývin rusínskeho jazyka, úvod do štúdia rusínskeho jazyka, hodiny dialektológie, rusínskych reálií. Išlo o komplikované obdobie pre pedagogický proces najmä v dôsledku absencie vysokoškolských učebníc z rusínskeho jazyka, absencie vysokoškolských študijných programov z rusínskeho jazyka, ale aj absenciou odborníkov – potenciálnych garantov študijných programov zameraných na rusínsky jazyk a literatúru. Príprava na akreditáciu študijných programov z rusínskeho jazyka a literatúry, pedagogický proces a tvorba učebných textov si vyžadovali komplexné odborné zručnosti a kompetencie, ktoré by umožňovali

zvládnutie začiatočného obdobia rozvoja výučby rusínskeho jazyka. V spolupráci s doc. PhDr. Vasilom Jaburom, CSc. a neskôr s ďalšími kolegami sa podarilo Prešovskej univerzite a špecializovanému pracovisku Ústave rusínskeho jazyka a kultúry – postupne, najmä vďaka projektu z Európskeho sociálneho fondu pripraviť a vydať učebnice pre všetky jazykovedné disciplíny. Anna Plišková sa postupne začala orientovať na sociolingvistiku, najmä na problematiku funkčných sfér rusínskeho jazyka na Slovensku, derivatológiu, ortografiu, o čom svedčí aj najviac jej publikačných výstupov.

Zručnosti a aktivita A. Pliškovej ako vo vyučovacom procese, tak aj v oblasti organizačnej a vedeckovýskumnej sa naplno začali prejavovať po roku 2006, keď obhájila v Slavistickom kabinete SAV v Bratislave svoju dizertačnú prácu, a ešte výraznejšie po roku 2010, keď po úspešnom habilitačnom konaní na FiF UK v Bratislave získala vedecko-pedagogický titul „docent“ ako prvá lingvistka na Slovensku z rusinistiky. Za jej najvýznamnejšie výsledky v pedagogickom procese môžeme považovať prípravu na akreditáciu prvých študijných programov Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry (v kombinácii) pre 1. a 2. stupeň VŠ štúdia. Išlo o historicky prvé akreditované študijné programy v tomto odbore (2005, 2008), ktorých po svojej habilitácii (2010) sa A. Plišková stala aj garantkou. V roku 2013 sa podieľala na príprave historicky prvého doktorandského študijného programu Slavistika – rusínsky jazyk a literatúra, ktorého je v súčasnosti hlavnou zodpovednou osobou za jeho realizáciu (garantkou). Tým sa doc. Plišková stala aktívnou účastníčkou budovania základov akademickej rusinistiky nielen na domacom pracovisku, ale aj v celoslovenskom a medzinárodnom kontexte. V prehľade pedagogickej činnosti doc. Plišková síce uvádza istý súhrn tejto činnosti, ale ja by som chcel oceniť najmä jej cieľavedomý široký záber pri budovaní týchto študijných programov, ktoré sa rozhodla obohatiť o oblasť diachronie, sociolingvistiky, lingvokulturológie, interregionálne aspekty a pod.

Zvláštne ocenenie si zaslúži aj jej iniciatíva pri založení úplne nového medzinárodného vzdelávacieho projektu, ktorý na Slovensku ani v Európe v čase jeho vzniku (2010) nemal obdobu, a síce *Studium Carpatho-Ruthenorum* – medzinárodnú letnú školu rusínskeho jazyka a kultúry. Tento projekt zároveň poslužil aj na medzinárodnú propagáciu rusinistiky a rozvoj záujmu o štúdium rusínskeho jazyka a literatúry na Prešovskej univerzite.

S pedagogickým procesom úzko súvisí tvorba učebných pomôcok. A. Plišková je spoluautorkou 8 učebníc rusínskeho jazyka pre základné a stredné školy a 7 vysokoškolských učebníc. Po prvýkrát v nich rozpracovala niekoľko štylistických rovín rusínskeho jazyka. K veľmi hodnotným prácam zaradíme aj tri ortografické slovníky, pri ktorých bola A. Plišková spoluautorkou (1994, 2007, 2019), jej spoluautorstvo na úpravách pravidiel rusínskeho pravopisu (2005, 2019) a najmä na zostavení historicky prvých pravidiel spisovnej výslovnosti a ortoepického slovníka (2021). Ide o základné kodifikačné príručky rusínskeho jazyka, pričom vydaním ortoepického slovníka s pravidlami ortoepie sa na Slovensku podarilo znormovať popri ortografickej rovine aj ortoepickú, čím kodifikácia rusínskeho bola sa stala úplnou.

(2) Vedeckovýskumná činnosť doc. Pliškovej je charakteristická svojou interdisciplinárnosťou, čo je dané aktuálnym stavom rozvoja rusinistiky ako pomerne mladej vednej disciplíny. A. Plišková sa orientuje na synchronnú aj diachronnú lingvistiku v aplikácii na rusínsky jazyk. V jej prípade ide o problematiku aktuálneho stavu a rozvoja funkčných sfér rusínskeho spisovného jazyka a na otázky vývoja spisovného jazyka karpatských Rusínov. Dôležitou súčasťou jej výskumu je derivatológia rusínskeho jazyka, jazykovo-kultúrne reálie Rusínov a v poslednom období najmä otázky odborného prekladu do rusínskeho jazyka v súvislosti s jeho zákonnou implementáciou v úradnej a administratívnej sfére.

Najvýznamnejšie výstupy vedeckovýskumnej činnosti A. Pliškovej uviedla v charakteristike najdôležitejších vedeckých výsledkov. Z môjho pohľadu ako veľmi cenné

vnímam štúdie doc. Pliškovej publikované v edícii Opolskej univerzity *Najnowsze dzieje języków słowiańskich* (2004): a) *Priašivska Rus: Literaturnyj jazyk* (s. 147 – 209, v spoluautorstve s doc. Jaburom); b) *Priašivska Rus: Sociolingvističnyj aspekt* (s. 331 – 348). Obidve sú významné najmä preto, že vznikli z iniciatívy Medzinárodného komitétu slavistov v rámci medzinárodného vedeckovýskumného projektu Opolskej univerzity pod názvom *Współczesne przemiany języków słowiańskich (1945 – 1995)*. Ich zverejnením bol rusínsky jazyk fakticky akceptovaný ako jeden zo slovanských jazykov, a teda obe štúdie prispeli k medzinárodnej akceptácii karpatských Rusínov ako národa so svojbytným jazykom, kultúrou, dejinami a pod. Prvá štúdia predstavuje prvý vedecký synchronný opis fonológie, morfológie, syntaxe a lexikológie súčasného rusínskeho jazyka a druhá sociolingvistické aspekty fungovania rusínskeho jazyka na Slovensku. Štúdie sú výsledkom výskumu realizovaného v rokoch 1999 – 2003.

Hodnotiac vedeckovýskumnú činnosť A. Pliškovej nemôžeme vynechať najmä jej autorstvo a spoluautorstvo na vedeckých monografiách. Ako prvú je potrebné uviesť monografiu vydanú vo vydavateľstve Kolumbijskej univerzity v USA *Jazyk a národná identita : Rusíni južne od Karpát* (2009), ktorá ozrejmuje prístupy k riešeniu jazykovej otázky a s ňou spätú národnú identitu karpatských Rusínov v dejinnom priereze a jej súčasný stav najmä anglofónnemu čitateľovi. Hodnotíme ju ako cenný príspevok do sociolingvistiky rusínskeho jazyka. K najdôležitejším výsledkom vedeckovýskumnej činnosti A. Pliškovej zaradujeme monografiu *Rusínsky jazyk : Komplexný opis jazykového systému v kontexte kodifikácie* (2019, 476 s.), a to právom, pretože monografia je synchronným opisom jazykového systému súčasného rusínskeho spisovného jazyka na Slovensku a po prvýkrát sprostredkováva čitateľovi komplexnú informáciu o jeho praktickom fungovaní. K hodnote tejto monografie prispela najväčšou mierou práve A. Plišková - takmer polovicou z celého obsahu. Podrobne tu opísala lexikálno-sémantickú jazykovú rovinu, derivatologickú jazykovú rovinu a funkčno-štylistický systém rusínskeho jazyka. Tak ako predtým derivatologická rovina, aj funkčno-štylistický systém rusínskeho jazyka je v moderných dejinách opísaný A. Pliškovou tak podrobne prvýkrát – práve v tejto monografii.

Všetky vedecké a odborné práce A. Pliškovej napomáhajú rozvoju rusinistiky, rozvíjajú jej jednotlivé oblasti poznania, prispievajú k rozvoju teórie rusínskeho spisovného jazyka a prispievajú k jeho akceptácii ako slovanského jazyka.

Doc. Plišková si vždy uvedomovala potrebu zahrnutia svojich aktivít do medzinárodnej spolupráce, aby výsledky jej profesijnej a inštitucionálnej činnosti získali širší rozmer a dostali sa do povedomia vedcov za hranicami Slovenskej republiky a Európy. Pod jej vedením Ústav rusínskeho jazyka a kultúry aktívne rozvíja vzťahy a úzko spolupracuje so slavistickými inštitúciami i jednotlivými vedcami v Poľsku, na Ukrajine, v Maďarsku, Srbsku, Nemecku, Rakúsku, Českej republike, Kanade, Spojených štátoch amerických.

Jedným z najvýznamnejších výsledkov vedeckovýskumnej činnosti každého vedca je vlastná vedecká škola. Pod vedením A. Pliškovej úspešne obhájilo svoje dizertačné práce päť doktorandov, čo vnímam ako dôkaz jej odbornosti, schopností a erudície v oblasti danej vedeckovýskumnej činnosti. Traja z nich úspešne pôsobili na Ústave rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity a sú zárukou pokračovania práce začatej doc. Pliškovou.

(3) Odborná a profesijná činnosť. V záujme rozvoja a napredovania rusinistiky a svojho pracoviska A. Plišková vždy hrala aktívnu rolu v iniciovaní a koordinovaní projektov, do ktorých angažovala relevantné inštitúcie, aby tak zabezpečila budúcnosť vedeckej disciplíny, ktorú si zvolila za svoje poslanie. V tomto ohľade za najvýznamnejšie ocenenie jej činnosti považujem vznik samostatného Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry na Prešovskej univerzite v Prešove v roku 2008, ktorého sa vzápätí stala riaditeľkou. Je to jediná inštitúcia v rámci univerzitného vzdelávania na svete, ktorá sa aktívne a širokospektrálne venuje vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti na báze rusínskeho jazyka, literatúry a

kultúry ako samostatného objektu štúdia. Vďaka pozoruhodným výsledkom vo vedecko-pedagogickej činnosti doc. Plišková je oslovovaná s ponukou na členstvo v odborných radách, komisiách, edičných radách, pracovných skupinách domácich a zahraničných subjektov, čo svedčí o akceptovaní jej práce v rusinistike, vo sfére vzdelávania, ale aj vo sfére menšinovej kultúry a štátnej jazykovej a menšinovej politiky.

Na základe posúdenia všetkých predložených podkladov a mnou uvedených dôvodov jednoznačne **navrhujem, aby menovanej bol udelený vedecký titul „profesor“ v odbore Filológia - Slovanské jazyky a literatúry.**

prof. Dr. Mihajlo Fejsa,
redovni profesor za užu naučnu oblast Rusinistika – rusinski jezik,
Univezitet u Novom Sadu – Odsek za rusinistiku